

ŞOR TÜRKÇESİ VE KAŞKAY TÜRKÇESİNİN LEKSİKOİSTATİKSEL BİR DEĞERLENDİRMESİ

Gülşah BULUT*

Öz

Leksikoistatistiksel dil çalışmaları, diller arası köken ilişkilerini ortaya koyan, onları çeşitli alt kümelere ayıran, dillerin hangi tarihlerde birbirlerinden ayrıldıklarını tespit etmeye çalışan dil tarihlemesi yöntemidir. Dilin temel sözcüklerini oluşturan, içerisinde organ adları, akrabalık terimleri, sayı adlarının bulunduğu listeler yardımıyla diller arasındaki köken ilişkilerini saptamayı amaçlayan leksikoistatistiksel yöntem, matematik ve istatistik bilimlerinden de faydalanmaktadır. Bu yöntemle sözcüklerin zaman içerisindeki dağılımları tespit edilerek diller veya lehçeler arasındaki ilişkinin derecesi belirlenmeye çalışılır. Bu çalışmada Türkçenin iki farklı lehçe alt koluna ait olan Şor Türkçesi ve Kaşkay Türkçesi, leksikoistatistiksel açıdan Clauson'un belirlediği temel sözcük listesi esas alınarak karşılaştırılmış, Ana Türkçeye benzerlik oranları ve konuşuldukları coğrafyalarda etkileşim içinde oldukları diller ve onlardan aldıkları ödünç kelime oranları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Leksikoistatistiksel Yöntem, Glottokronoloji, Dil Tarihlemesi, Temel Sözcük Listeleri.

A LEXICOSTATICAL EVALUATION OF SHOR TURKISH AND KASHKAY TURKISH

Abstract

Lexicostatistical language studies are a method of language dating which reveals the relations between language origins and divides them into various subclasses, and tries to determine the dates when the languages are separated from each other. It also makes use of lexico-statistical methods, mathematics and statistics which aim to determine the origin relations between languages with the aid of organ names, kinship terms, lists with number names, which form the basic words of the language. With this method, the distributions of the words in time are determined and it is tried to determine the degree of relation between languages or dialects. In this study, Shor Turkish and Kashkay Turkish belong to two different dialects of Turkic, based on the basic word list determined by Clauson in terms of lexicoistatisticality, and they tried to determine similarity rates to Proto Turkic and the language they were interacting with in the geographical regions they spoke to and the lent word rates they got from them

Keywords: Lexico-Statistical Method, Glottocronology, Language Dating, Basic Word Lists.

Türkçe için ilk örneğini Clauson'un verdiği leksikoistatistiksel dil çalışmaları, bir dilin tarihten günümüze söz varlığında ve gramer yapısında meydana gelen değişimleri gösterir, dilin eski biçimiyle modern biçimi arasında ne oranda bir değişim olduğunu belirler ve bu konuda dilin dirençli olup olmadığını tespit eder. Leksikoistatistiksel dil çalışmalarıyla, eldeki dil malzemesi, diğer dillerle karşılaştırılıp genetik olarak akraba sayılabilecek diller sınıflandırılarak, dil teorileri ortaya konabilir. "Glottokronoloji, dildeki değişim oranı çalışması ve özellikle de zaman derinliğinin tahmininde tarihsel bir çıkarım için bu oranın kullanılması çalışması, ayrıca bu tip tarihsel derinliklerin bir dil ailesi içindeki iç ilişkiler örgüsünü belirleme çalışması olarak tarif edilir. Leksikoistatistik ise tarihsel bir çıkarım için istatistiksel vokabüler çalışması olarak tanımlanır" (Clauson 2004:155). İstatistiksel olarak bir dizi dilin dil ailesi oluşturma olasılığı bu yöntemle değerlendirilebilmektedir.

* Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Radyo karbon testinin keşfi ile arkeolojik buluntuların tarihlendirmesi, günümüzde kolay bir şekilde yapılabilmektedir. Bunu dil alanına ilk olarak 1950’li yıllarda Morris Swadesh uygulamıştır. Dilsel verilerin tarihsel süreçte geçirmiş oldukları değişimleri ve bu değişimlerin zaman dilimindeki yayılımı konusunda kimya biliminde kullanılan karbon testi, matematik ve istatistiğin birleşimiyle dilde tespit edilen temel sözcüklerden yola çıkılarak dil tarihlmesi (glottokronoloji) yapılmaya başlanmıştır (Demirezen 1981:106). Swadesh, köken ilişkisi bulunduğunu düşündüğü iki dil arasında 200 kadar temel sözcük listesi hazırlamıştır. Buna göre bir dil ailesinin ön koşulu olarak bu ailenin üyelerinin %81’e yakın temel sözcüklere sahip olmasını belirlemiştir (Swadesh 1967: 86). Diller arası akrabalık ilişkileri belirlenirken ses ve anlam bakımından ortaklık gösteren sözcükler ayıklanır. Ayıklanan malzemenin organ adları, akrabalık terimleri, sayı adları, ortak coğrafi terimler gibi temel sözcüklerden seçilmesi gerekir. Gökçe’ye göre bunun nedeni temel sözcüklerin ödünçlemeye karşı dirençli olmalarıdır (Gökçe 2015:15).

Diller arasındaki paralelliklerin tamamen şans/tesadüf olduğunu savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Hock’a göre diller arası tüm benzerlikler, genetik bir akrabalık ilişkisinden doğmayabilir (Hock 1991: 557). Özellikle iki dilliliğin yoğun olduğu bölgelerde, temel sözcüklerin de diller arasında kolayca seyahat edebildiği son yıllarda yapılan çalışmalarda gösterilmiştir (Gökçe 2015: 28). Bu açıdan leksikoistatistiksel dil araştırması yapılacak dildeki temel sözcük listesi ses ve anlam denkliği açısından güvenilir sonuçlar vermesi için iyi belirlenmelidir.

Leksikoistatistiksel yöntemi Altay dillerine ilk uygulayan Clauson olmuştur. Çalışmasında, Altay dillerinden Moğolca, Türkçe ve Mançucayı bu dillerin tarihî söz varlıklarıyla karşılaştırmış ve bu diller arasında bir yakınlık bulamayarak Altay Dil Teorisini reddetmiştir. Çalışmasında 100 tane esas, 100 tane tamamlayıcı sözcük listesi kullanan Clauson, Swades’in %81’lik oranından bahsetmiştir. Bu orana göre 0 yılındaki 200 kelimelik temel söz varlığının 1000 yılın sonunda 160’ı korunması gerekir, 2000 yılında 128, 4000 yılında 82, 5000 yılında 66, en son 12.000 yılında 14 söz varlığı korunabilir (Clauson 2004: 156-157). Bu oranlamanın dışında çeşitli matematiksel işlemler yapılarak diller arasında veya dil içinde benzerlik oranları tespit edilebilmektedir.

Bu çalışmada, daha basit bir matematiksel oran kullanılmıştır. Çalışmamızın amacı, Türk lehçelerinden Şor ve Kaşkay Türkçesinin Ana Türkçeye benzerlik oranını bulmak, konuşuldukları coğrafyalarda etkileşim içinde oldukları diller ve onlardan aldıkları ödünçleme oranlarını tespit etmektir.

Kaşkay Türkçesi, bugün İran’da konuşulan Güney-Batı grubuna giren bir lehçedir. Özellikle İran’da konuşulan Azeri Türkçesiyle ses ve şekil bakımından yakınlıkları bulunmaktadır. Yazı dili çok geç dönemlerde oluşmuştur. Esedullah Merdani’nin *Qaşqayî Sözlüğü: Kaşkay Türkçesi-Farsça Sözlük (2007)*’ü Kaşkay Türkçesi için önemli bir kaynaktır. Bu çalışmada, Kaşkay Türkçesi için temel söz varlığı bu sözlükten derlenmiştir.

Şor Türkçesi, Güneybatı Sibirya’da yaşayan Şor Türklerinin dilidir. 19. yy’a kadar Demirci (Kuznetsk) Tatarları ve Mras Tatarları diye adlandırılan bu Türk topluluğu ile ilgili ilk veriler W. Radloff tarafından toplanmıştır. Radloff’a göre Şor Türkçesi Kuzey Altay Türkçesinin bir diyalektidir. Şor Türkçesiyle ilgili malzeme, Nedejda Nikoloyeva Kurpeşko Tannagaşeva ve Şükrü Haluk Akalın’ın ortak hazırladıkları *Şor Sözlüğü (1995)*’nden elde edilmiştir.

Şor Türkçesi ve Kaşkay Türkçesini esas ve tamamlayıcı söz varlığından 200 temel sözcüklük listenin Ana Türkçe ile karşılaştırması aşağıdadır:

	KAVRAMLAR, ESAS MADDELER	ANA TÜRKÇE	ŞOR TÜRKÇESİ	KAŞKAY TÜRKÇESİ
1)	Kül	kül	kül, kabal, kak (NT-ŞA 1995: 59-38-39)	كول (EM 2007: 289)
2)	Toz (ağaç kabuğu)	to:z	tos (NT-ŞA 1995: 116)	* 1
3)	Karın	karın	karnı (NT-ŞA 1995: 43)	qarın (EM 2007: 376)
4)	Kuş	kuş	kuş (NT-ŞA 1995: 58)	quş قوش (EM 2007: 429)
5)	Kan	ka:n	kan (NT-ŞA 1995: 41)	qan قان (EM 2007: 371)
6)	Kemik	sünük	söök (NT-ŞA 1995: 96)	sünük سونوك (EM 2007: 473)
7)	Göğüs (döş)	tö:ş (dö:ş), kögöz	kögüs, töş (NT-ŞA 1995: 55-117)	döş دوش (EM 2007: 151)
8)	Tırnak	tırnak, tarma:k	tırbak, tırgak (NT-ŞA 1995: 114)	dırnaq ديرناق (EM 2007: 138)
9)	Bulut	bulut	pulut (NT-ŞA 1995: 84)	bulut (EM 2007: 65)
10)	Köpek	It	aday (NT-ŞA 1995: 3)	it ايت (EM 2007: 252)
11)	Kulak	kul(k)ak	kulak (NT-ŞA 1995: 57)	qulaq قولاق (EM 2007: 424)
12)	Yer, toprak (dünya)	(a) yé:r (b) topra:k	çer, tobrak (NT-ŞA 1995: 16-115)	yer يئر dünya دنونيا (EM 2007: 571-158)
13)	Yumurta	yumurtğa	nıbirtka (NT-ŞA 1995: 66)	yumurta يومورتا (EM 2007: 583)
14)	Göz	kö:z (gö:z)	karak (NT-ŞA 1995: 42)	göz گوز (EM 2007: 206)
15)	Yağ	ya:ğ	çag (NT-ŞA 1995: 12)	yağ ياغ (EM 2007: 561)
16)	Yün	yüg	nüg (NT-ŞA 1995: 67)	yüng يونگ (EM 2007: 584)
17)	Ateş	o:t (o:d)	ot, uga (NT-ŞA 1995: 70-121)	od اود (EM 2007: 332)
18)	Balık	balık	palık (NT-ŞA 1995: 75)	balıq بالیق (EM 2007: 32)
19)	Et	et	et (NT-ŞA 1995: 30)	ət ات (EM 2007: 178)

* 1 * işaretli sözlüklerde tespit edilemeyen sözcükleri temsil eder.

20)	Ayak	adak	azak (NT-ŞA 1995: 10)	ayaq اياق (EM 2007: 124)
21)	Saç, kıl	(a) kıl (b) saç (c) tü:	çüg , şaş, şügde, tük (NT-ŞA 1995: 24-101-107-119)	قيل saç ساچ (EM 2007: 398-438)
22)	El	elig	kol (NT-ŞA 1995: 52)	əl ال (EM 2007: 169)
23)	Baş	baş	paş (NT-ŞA 1995: 76)	baş باش (EM 2007: 35)
24)	Kalp (yürek)	yürek	çürek (NT-ŞA 1995: 25)	yürək يورمک ürək اورمک (EM 2007: 585-537)
25)	Boynuz	büñüz	müüs (NT-ŞA 1995: 64)	boynuz (EM 2007: 61)
26)	Diz	ti:z (di:z)	tize (NT-ŞA 1995: 114)	diz ديز (EM 2007: 143)
27)	Yaprak	yapurğa:k	pür (NT-ŞA 1995: 85)	yarpaq يارپاق (EM 2007: 567)
28)	Ciğer, Karaçiğer	bağır	paar 'karaciğer', ökpe 'akciğer' (NT-ŞA 1995: 71-74)	*
29)	Bit	Bit	segertkiş (NT-ŞA 1995: 91)	bit بيت (EM 2007: 56)
30)	Er, Erkek	er, érkek	er kiji, er (NT-ŞA 1995: 29)	ər ار erkək ائرکک (EM 2007: 175)
31)	Ay	a:y	ay (NT-ŞA 1995: 9)	ay آي (EM 2007: 25)
32)	Dağ	ta:g (da:g)	tag (NT-ŞA 1995: 108)	dağ داغ (EM 2007: 120)
33)	Ağız	Ağız	aas (NT-ŞA 1995: 1)	ağz آغز (EM 2007: 7)
34)	Ad	a:t (a:d)	at, nebelik (NT-ŞA 1995: 9-66)	ad اد (EM 2007: 3)
35)	Boyun	boyun	moynu (NT-ŞA 1995: 64)	boyn بوين (EM 2007: 61)
36)	Gece	tün (dün)	karaa (NT-ŞA 1995: 41)	gece گنجه (EM 2007: 190)
37)	Burun	burun	purnu (NT-ŞA 1995: 84)	burn بوزن (EM 2007: 69)
38)	Kişi (adam)	kişi:	kiji, eeçi (NT-ŞA 1995: 51-27)	kişi کيشي (EM 2007: 272)

39)	Yağmur	yağmur	nagbur (NT-ŞA 1995: 65)	yağmır ياغمير(EM 2007: 561)
40)	Yol (patika)	-----	çol, orak (NT-ŞA 1995: 21-69)	yol (EM 2007: 578)
41)	Kök (töz)	kök, yıldı, tö:z	tös, (NT-ŞA 1995: 117)	kök كوك (EM 2007: 279)
42)	Kum	kum, kayır	kumak (NT-ŞA 1995: 57)	qum قوم(EM 2007: 425)
43)	Soy	uruğ	tüp (NT-ŞA 1995: 119)	soy سوي (EM 2007: 466)
44)	Deri (vücut)	teri: (deri)	edi-çanı (NT-ŞA 1995: 27)	tən تن can جان (EM 2007:507- 74)
45)	Duman	tütün	tüdün (NT-ŞA 1995: 119)	duman دومان(EM 2007: 155)
46)	Yıldız	yultuz	çılıs (NT-ŞA 1995: 19)	yulluz يولوز(EM 2007: 582)
47)	Taş	taş	taş (NT-ŞA 1995:111)	daş داش(EM 2007: 127)
48)	Güneş	kün	kün (NT-ŞA 1995: 59)	gün گون گүнəş گونش(EM 2007: 213-214)
49)	Kuyruk	kudruk	kuzuruk (NT-ŞA 1995: 59)	quyruq قويروق(EM 2007: 430)
50)	Dil	til (dıl)	til (NT-ŞA 1995: 114)	dil ديل(EM 2007: 140)
51)	Diş	tiş (diş)	tiş (NT-ŞA 1995: 114)	diş ديش (EM 2007: 142)
52)	Ağaç	ığaç	agaş (NT-ŞA 1995: 3)	ağac آغاج(EM 2007: 5)
53)	Su	su:v	sug (NT-ŞA 1995: 96)	ab آب su سو (EM 2007: 1-469)
54)	Kadın	evçi:, ura:ğüt (tişi: (dişi:))	kaat, epçi, tiji kiji (NT-ŞA 1995:38- 29-114)	dişi ديشي (EM 2007: 142)*
55)	Tüm, Hep	barça:, kop, kamağ	parçazı, püdün, tekşi tügeze (NT-ŞA 1995: 76-85-112-119)	bütün بوتون(EM 2007: 72)
56)	Büyük	uluğ, bedük	ulug(NT-ŞA 1995: 121)	böyük بويوك ulu اولو(EM 2007: 63-530)
57)	Siyah	kara:	kara(NT-ŞA 1995: 41)	siyah سيياه(EM 2007: 462)

58)	Soğuk	soğuk	sook (NT-ŞA 1995: 95)	sovuq (سۇۋوق) (EM 2007: 466)
59)	Kuru	kuruğ	kurug (NT-ŞA 1995: 58)	quru (فورو) (EM 2007: 426)
60)	Dolu	tolu: (dolu:)	toldura (NT-ŞA 1995: 115)	dolu (دولو) (EM 2007: 145)
61)	İyi	edgü:, yaxşı:	çakşı (NT-ŞA 1995: 12)	yaxşı=yahçı (ياخشى ياخچى) (EM 2007: 568)
62)	Yeşil	yaşıl	çajıl (NT-ŞA 1995: 12)	yaşıl (ياشیل) (EM 2007: 567)
63)	Sıcak	isig	izig, çılığ (NT-ŞA 1995: 37-19)	sıcaq (سیجاق) ıssı (ایستی) (EM 2007: 455-242)
64)	Uzun	uzu:n	uzun (NT-ŞA 1995: 123)	uzun (اوزون) (EM 2007: 534)
65)	Çok	üküş	tıñ , köp, küştep, tuben (NT-ŞA 1995: 114-55-60-118)	çoq (چوق) (EM 2007: 114)
66)	Yeni	yañı:	naa (NT-ŞA 1995: 65)	yengi (يېنئى) Nov (EM 2007: 574-329)
67)	Kırmızı	kızıl	kızıl (NT-ŞA 1995: 51)	qızıl (قىزىل) (EM 2007: 407)
68)	Yuvarlak	tegirmi: (degermi:)	togalak (NT-ŞA 1995: 115)	*
69)	Küçük	kiçig	aak, çatpak kiçig (NT-ŞA 1995: 115-51)	küçük (كوچوك) kiçik (كىچىك) (EM 2007: 289-270)
70)	Beyaz	a:q	ak (NT-ŞA 1995: 4)	ağ (سەفید) səfid (EM 2007: 4-450)
71)	Sarı	sarıg	sarıg (NT-ŞA 1995: 90)	sarı (سارى) (EM 2007: 442)
72)	Ben	ben	men (NT-ŞA 1995: 63)	mən (مەن) (EM 2007: 311)
73)	Biz	biz	pis (NT-ŞA 1995: 81)	biz (بىز) (EM 2007: 57)
74)	Sen	sen	sen (NT-ŞA 1995: 91)	sən (سەن) (EM 2007: 452)
75)	Bu	bu: (?bo:)	po (NT-ŞA 1995: 81)	bu (بو) (EM 2007: 63)
76)	O (işaret zamiri)	ol	tigi (NT-ŞA 1995: 114)	o (اۇ) (EM 2007: 331)
77)	Kim	kim	kayzı (NT-ŞA 1995: 45)*	kim (كىم) (EM 2007: 270)

78)	Ne	ne	kaydıg, kayı, noo(NT-ŞA 1995: 45)	nə نه (EM 2007: 327)
79)	Bir	bi:r	pir (NT-ŞA 1995: 80)	bir بىر (EM 2007: 54)
80)	İki	ékki:	iygi (NT-ŞA 1995: 37)	iki اىكى(EM 2007: 244)
81)	Değil, yok	(ek) dağ ol, degül yok	çoğul, ebes (NT-ŞA 1995: 20-26)	dəyil دەيىل dəgil دەگىل Yo يۇ(EM 2007: 137-133-577)
82)	Isırmak	ısır-, tışla:- (dışla:)	ızır-, ızın-(NT-ŞA 1995: 35)	*
83)	Yakmak	örte:-, küñür- , yak-	köydür-, kabıs- (NT- ŞA 56-38)	yan- يانماق (EM 2007: 564)
84)	Gelmek	kel- (gel-)	kel- (NT-ŞA 1995: 46)	gəl- گەل(EM 2007: 195)
85)	Ölmek	öl-	öl- (NT-ŞA 1995: 72)	öl- اول(EM 2007: 342)
86)	İçmek	iç-	iş- (NT-ŞA 1995: 36)	iç- اىچ(EM 2007: 242)
87)	Yemek	yé:-	çii- (NT-ŞA 1995: 20)	ye- يى(EM 2007: 570)
88)	Uçmak	uç-	uçuk-(NT-ŞA 1995: 121)	uç- اوچ(EM 2007: 528)
89)	Vermek	bé:r-	per- (NT-ŞA 1995: 78)	ver- وئر (EM 2007: 543)
90)	Duymak	éşid-, (tinla-)	ses-, uk-(NT-ŞA 1995: 91-121)	eşit- ائشيتمك (EM 2007: 163)
91)	Öldürmek	ölür-	ödür-(NT-ŞA 1995: 71)	öldür- اولدورمك(EM 2007: 342)
92)	Bilmek	bil-	pil-, uşna-(NT-ŞA 1995: 80-122)	bil- بىلمك (EM 2007: 53)
93)	Yatmak	yat-	çat- (NT-ŞA 1995: 15)	yat- يات(EM 2007: 568)
94)	Söylemek, Demek	té:- (dé:-), sözle:-	ayt- te-(NT-ŞA 1995: 10-112)	de- دى söylə- سۆيلىمك (EM 2007: 128-468)
95)	Görmek	kör- (gör-)	kör-(NT-ŞA 1995: 55)	gör- گۆر (EM 2007: 203)
96)	Oturmak	olor-	odur-(NT-ŞA 1995: 68)	otur- اوتور(EM 2007: 336)

97)	Uyumak	udı:-	uzu-(NT-ŞA 1995: 123)	uyu- اويوماق (EM 2007: 534)
98)	Durmak	tur- (*dur-)	tur-(NT-ŞA 1995: 118)	dur- دور (EM 2007: 155)
99)	Yüzmek	yüz-	çüs-, ık-(NT-ŞA 1995: 25-33)	yüz- يوزمك (EM 2007: 585)
100)	Yürümek	yorı:-	çör-(NT-ŞA 1995: 23) (EM 2007: ...)
101)	Kol	elig, ko:l	* (NT-ŞA 1995:)	qol قول (EM 2007: 412)
102)	Ok	ok	sogan(NT-ŞA 1995: 94)	oq اوق (EM 2007: 334)
103)	Sırt	arka:	argazı, köksü(NT-ŞA 1995: 7-55)	*
104)	Selam, ?	ya:	mökkey(NT-ŞA 1995: 64)	yay ياي (EM 2007: 567)
105)	Çocuk	ké:nç (gé:nç)	pala (NT-ŞA 1995: 75)	üşaq اوشاق (EM 2007: 539)
106)	Gün	kün	kün(NT-ŞA 1995: 59)	gün گون (EM 2007: 213)
107)	Toz	to:z, to:ğ	tozun(NT-ŞA 1995: 117)	toz توز (EM 2007: 520)
108)	Ev	e:v	em, üy(NT-ŞA 1995: 28-125)	ev ائو (EM 2007: 179)
109)	Baba	kañ, ata:	ada, aba(NT-ŞA 1995: 1-2)	baba بابا ata آبا abala əppə آپه (EM 2007: 28-22-1-175)
110)	Çiçek	çéçek	çakkiyek(NT-ŞA 1995: 12)	çiçək چيچك (EM 2007: 109)
111)	Sis	tuma:n (duma:n)	tuban 117, pus(NT-ŞA 1995: 117-84)	tütün توتون (EM 2007: 528)
112)	Meyve	yemiş	ezre(NT-ŞA 1995: 31)	mevə مئيه meyə (EM 2007: 307)
113)	Kürk	kürk	tük nebe(NT-ŞA 1995: 119)(EM 200.: ...)
114)	Ot	ot	ot, öleñ(NT-ŞA 1995: 70-72)	ot اوت (EM 2007: 335)
115)	Bağırsak	bağırsuk, içegü:	*	bağırmaq باغیرساق (EM 2007: 30)
116)	At	at	at (NT-ŞA 1995: 9)	at آت (EM 2007: 21)

117)	Koca, Erkek	er	er (NT-ŞA 1995: 29)	qoca قوچا (EM 2007: 411)
118)	Buz	bu:z	mus (NT-ŞA 1995: 64)	*
119)	Göl	kö:l (gö:l)	köl (NT-ŞA 1995: 55)	göl گول (EM 2007: 202)
120)	Bacak	adək, bu:t	çoda (NT-ŞA 1995: 20)	bacaq باچاق (EM 2007: 28)
121)	Dudak	érin	erni (NT-ŞA 1995: 30)	dudaq دوداق (EM 2007: 153)
122)	Süt	sü:t (sü:d)	süt (NT-ŞA 1995: 98)	süd سود (EM 2007: 472)
123)	Anne	ö:g; ana:	ene, içe (NT-ŞA 1995: 29-35)	ana آنا (EM 2007: 14)
124)	Göbek	kindik	*	göbək گویک (EM 2007: 202)
125)	İp	yıp	çip, pag (NT-ŞA 1995: 20-74)	ip ایپ (EM 2007: 248)
126)	Tuz	tu:z	tus (NT-ŞA 1995: 119)	duz دوز (EM 2007: 156)
127)	Deniz	taluy, teñiz (deñiz)	talay (NT-ŞA 1995: 109)	dəngiz دنگیز (EM 2007: 135)
128)	Gökyüzü	teñri:, kö:k (gö:k)	tegrı, kaantegri (NT-ŞA 1995: 38- 112)	gög گۆگ (EM 2007: 202)
129)	Yılan	yıla:n	çılan (NT-ŞA 1995: 18)	ilan ایلان yılan ییلان (EM 2007: 245-576)
130)	Kar	ka:r	kar (NT-ŞA 1995: 41)	qar قار (EM 2007: 375)
131)	Kadın, Eş	kisi:	emdegi, abakkay (NT-ŞA 1995: 28-1)	xanım خانیم (EM 2007: 548)
132)	Rüzgar	yé:l	salgın (NT-ŞA 1995: 89)	yel ییل (EM 2007: 573)
133)	Kanat	kanat	kanat (NT-ŞA 1995: 41)	qanat قانات (EM 2007: 372)
134)	Kurt	kurt	pörü (NT-ŞA 1995: 83)	qurd قورد (EM 2007: 427)
135)	Yıl	yıl	çıl (NT-ŞA 1995: 18)	yıl ییل il ایل (EM 2007: 244-576)
136)	Canlı, Diri	tirig (dirig)	tirig, moñu (NT-ŞA 1995: 114-63)	diri دیری canlı جانلی (EM 2007: 142-75)
137)	Kötü	yavлак, yavuz, yama:n	çabal (NT-ŞA 1995: 11)	yaman یامان (EM 2007: 563)

138)	Gerçek	çin, kértü:	şın(NT-ŞA 1995: 104)	gerçek گنرچك (EM 2007: 194)
139)	Karanlık, Koyu	karaŋgu:	poras(NT-ŞA 1995: 82)	qaraltı qarantı قارالتى قارانتى(EM 2007: 376)
140)	Kirli	kirliĝ	kirliĝ(NT-ŞA 1995: 52)	pis پيس (EM 2007: 361)
141)	Uzak	uzak, irak	uzak, irak, rak(NT-ŞA 1995: 123-33-86)	uzaq اوزاق irac ايراق (EM 2007: 534-248)
142)	Az	a:z	as, kırsım , köp ebes (NT-ŞA 1995: 8-49-55)	az از(EM 2007: 28)
143)	Aĝır	aĝır	aar(NT-ŞA 1995: 1)	aĝır اغير(EM 2007: 7)
144)	Sol	so:l	sol(NT-ŞA 1995: 94)	sol سول(EM 2007: 463)
145)	Dar	ta:r (da:r)	tişke, çişke(NT-ŞA 1995: 114-20)	dar دار(EM 2007: 125)
146)	Yakın	yaĝuk, yakın	çaĝın(NT-ŞA 1995: 12)	yaqın ياقين ياخين(EM 2007: 565)
147)	Eski, Yaşlı	(a) eski: (b) (avıçga:), karı:	azıy, eski, karı, apşıy(NT-ŞA 1995: 10-30-43-6)	aĝsi اگسي(EM 2007: 166)
148)	Farklı, Başka	özge:, öñi:	öske, paşka(NT-ŞA 1995: 73-76)	özgə اوزگه başqa باشقا (EM 2007: 346-36)
149)	Saĝ	oñ	oñ(NT-ŞA 1995: 69)	saĝ ساغ(EM 2007: 438)
150)	Olgun, Ergin	bışıĝ, oĝlun	*	*
151)	Çürük	irig	çızıĝ(NT-ŞA 1995: 19)	çürük چورروك(EM 2007: 119)
152)	Keskin	yitig	çidig(NT-ŞA 1995: 19)	kəşgin كسگين(EM 2007: 261)
153)	Kısa	kısĝa:	kıska(NT-ŞA 1995: 49)	qıssə قيسنه (EM 2007: 404)
154)	Düz	tü:z (dü:z)	ayĝı, çılbrıan, tüs(NT-ŞA 1995: 10-120-18)	düz دوز (EM 2007: 157)
155)	Doĝruluk	köni:	*	doĝru دوغرو (EM 2007: 144)

156)	Kalın, Yoğun	kalın, yoğun	kalın (NT-ŞA 1995: 40)	qalın قالین Yoğun یۇغون (EM 2007: 370-578)
157)	İnce	yinçge	çuga, Çişke, tişke (NT-ŞA 1995: 23-20-114)	inçe اینچه (EM 2007: 247)
158)	Islak	ö:l, çig	çığ, öl, çaş (NT-ŞA 1995: 17-72-15)	islaq ایسلاق yaş یاش (EM 2007: 250-567)
159)	Geniş	ké:ŋ	çalbak, keŋ (NT-ŞA 1995: 13-47)	gen geng گنیش geniş گن گنیش (EM 2007: 191)
160)	Siz	Siz	siler (NT-ŞA 1995: 93)	siz سیز (EM 2007: 462)
161)	O (kişi zamiri)	ol (genetif: anıŋ)	ol (NT-ŞA 1995: 68)	ol اول (EM 2007: 331, 333)
162)	Onlar	ola:r, anla:r	ılar (NT-ŞA 1995: 33)	ollar اولار onlar اونلار (EM 2007: 333)
163)	Üç	üç	üş (NT-ŞA 1995: 125)	üç اوج (EM 2007: 535)
164)	Dört	tört (dört)	tört (NT-ŞA 1995: 117)	dörd دۆرد (EM 2007: 150)
165)	Beş	bé:ş	peş (NT-ŞA 1995: 78)	beş بېش (EM 2007: 41)
166)	Aşağı	kodı:	altı, töbere (NT-ŞA 1995: 5-117)	aşağı آشاغی aşşaq آشاغی (EM 2007: 20)
167)	Burada	bunta:	mında (NT-ŞA 1995: 63)	burada بوردا (EM 2007: 63)
168)	Nasıl	neçük, kalı:, kaltı:	kayçe, kayde (NT-ŞA 1995: 44)	*
169)	Eğer	abaŋ (ek)	*	gər گر (EM 2007: 193)
170)	Orada	anta:	anda 6 (NT-ŞA 1995: 6)	orda اۇردا (EM 2007: 331)
171)	Yukarı	örü: (yokaru:)	öre (NT-ŞA 1995: 73)	Yuqarı یوقاری (EM 2007: 583)
172)	ne zaman	kaçan	kaçan (NT-ŞA 1995: 38)	qaçan قاچان Haçaq قاچاق haçan قاچان (EM 2007: 368-215)
173)	Nerede	kanta:, kanı:	kayda (NT-ŞA 1995: 44)	hara هارا (EM 2007: 215)
174)	İle	birle:	közübe, özere, (NT-ŞA 1995: 56-74)	bilə بیلە (EM 2007: 53)

175)	Esmek	ür-, es-	sabır- salgına-(NT-ŞA 1995: 87-89)	əs- اس(EM 2007: 177)
176)	Ağlamak	ıgla:-	sıkta-(NT-ŞA 1995: 92)	ağla- آعلا(EM 2007: 6)
177)	Kesmek	bıç-, kes-	pış-, kert- kıy-(NT-ŞA 1995: 79-47-50)	bıç- بىچ kəs- كس(EM 2007: 52-261)
178)	Kazmak	kaz-	kas- kazın- (NT-ŞA 1995: 43-45)	qaz- فاز(EM 2007: 383)
179)	Düşmek	tüş- (düş-)	tüj- (NT-ŞA 1995: 119)	düş- دوش(EM 2007: 159)
180)	Korkmak	kork-	şoçu- çekSİN(NT-ŞA 1995: 105-16)	qorq- قورۇقماق(EM 2007: 416)
181)	Akmak	ak-	ak-(NT-ŞA 1995: 4)	aq- اق(EM 2007: 15)
182)	Donmak	toñ- (doñ-)	toñ-, musta-(NT-ŞA 1995: 116-64)	donq- دۇنۇقماق(EM 2007: 146)
183)	Vurmak, Çarpmak	ur-, çap-, sok-	şap-, kakla-, kadaganda-, kağıştırmak-(NT-ŞA 1995: 100-40-39)	vur- soq- چارپ vur- سۇقماق(EM 2007: 546-94-464)
184)	Tutmak	tut-	tudun- (NT-ŞA 1995: 118)	tut- تۇتماق(EM 2007: 524)
185)	Delmek, Deşmek	öt-, tel-, (del-), teş-(deş-), sanç-	ütte-(NT-ŞA 1995: 125)	dəl- دىل geç- گىچ dəş- دىشك sanc- سانچماق(EM 2007: 133-131-441)
186)	Çekmek, Tartmak	tart-	tart-, pastır-(NT-ŞA 1995: 111-76)	çək- چک(EM 2007: 100)
187)	İtmek	it-	it-(NT-ŞA 1995: 37)	it- ايتماق(EM 2007: 252)
188)	Binmek	bin-	mün-(NT-ŞA 1995: 64)	min- مین(EM 2007: 314)
189)	Sürtmek	türt- (dürt-), sürt-	*	dürt- دۇرت سۇرت سۇرتماق(EM 2007: 158-474)
190)	Dikmek	tik- (dik-)	tik-(NT-ŞA 1995: 114)	dik- دىكماق(EM 2007: 140)
191)	Şarkı söylemek	ırla:-	ırla-(NT-ŞA 1995: 34)	ırla- ايرلاماق(EM 2007: 241)
192)	Yarmak, Ayırmak	yar-	çar-(NT-ŞA 1995: 13)	yar- يارماق(EM 2007: 566)
193)	Sıkmak	kıs-, sık-	*	qıs- قىسماق six- سىخماق(EM 2007: 404-455)

194)	Sormak	sor-	sura-(NT-ŞA 1995: 97)	sor-سورماق(EM 2007: 464)
195)	Şişmek, Kabarmak	şiş-, kabar-	ıın- şiş-(NT-ŞA 1995: 33-105)	شیشمك qabar-قابارماق(EM 2007: 488-366)
196)	Düşünmek	sakın-	sanan-(NT-ŞA 1995: 89)	دوشونمك(EM 2007: 160)
197)	Atmak	at-	at-(NT-ŞA 1995: 9)	اتماق(EM 2007: 22)
198)	Bağlamak	ba:-, bağla:-	pagla-(NT-ŞA 1995: 74)	باغلاماك(EM 2007: 30)
199)	Kusmak	kus-	*	qus-قوس(EM 2007: 428)
200)	Yıkamak	yu:-	çun-(NT-ŞA 1995: 24)	يومانق(EM 2007: 582)

SONUÇ

1. Şor Türkçesinin Ana Türkçe ile anlam olarak ortak, ancak seslik farklılıklar bulunan 155 sözcüğü vardır. Sözcükler arasında sadece seslik farklılıklar vardır. Örneğin Ana Türkçe /y/ sesi Şor Türkçesinde düzenli olarak /ç/ sesine dönmüştür. Yukarıda verilen yakın>çagın, yıl>cıl, yitig>çidig örneklerinde bu değişimin izleri tespit edilmiştir.

2. Şor Türkçesinde /b/ seslerinin p sesine dönüşmesi de gözlemlenmiştir: beş >peş, ber- >per- vs.

3. Şor Türkçesinin yaklaşık 23 sözcüğü Ana Türkçe ile farklıdır. Bunlardan bir kısmı Moğolcadan ödünçlemelerdir: çakkiyek 'çiçek', çılıraç 'düz' vs.

4. Bazı kelimeler arasındaki anlam ayrımları, Şor Türkçesinde tam olarak gerçekleşmemiştir. Örneğin; tişke ve çişke sözcükleri hem *ince* hem de *dar* anlamına gelmektedir.

5. Şor Türkçesinde ünlü uzunluğu varmış gibi görülen birkaç sözcükte, Kırgızcanın etkisiyle ünlüler arasında yuvarlaklaşma ve diftonglaşma meydana gelmiştir: aar (ağır), söök (kemik) vs.

6. Edindiğimiz verilerden yola çıkılırsa Şor Türkçesinin söz varlığı %78'lik bir oranla Ana Türkçeyle ortaktır. Şor Türkçesinin coğrafi açıdan kapalı bir bölgede konuşulması da bu konuda dirençli olmasını sağlamış olabilir.

7. Kaşkay Türkçesinde, yaklaşık 177 sözcük Ana Türkçeyle kök ve anlam açısından ortaktır. Ancak birkaç seslik değişimler gözlemlenmiştir. Kaşkay Türkçesinin gösterdiği bu ses değişimleri, Oğuz Türkçesi ses özelliklerini yansıtır: tuz>duz, yinçge>incə, sarıç>sarı, kög>gög vs.

8. Kaşkay Türkçesinde Farsça sözcükler ödünçlenmiştir. Temel sözcük listesi içerisinde bunların sayısı 7'dir. Bu sözcüklerin bir kısmının hem Türkçe hem Farsça versiyonunun değişimli olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneğin; *ak* ve *sefid* ile *yengi* ve *nov* kelimeleri sözlükte birlikte verilmiştir.

9. Türkçe çekimde ekleri kullandığı için, sözcük düzeyinde bir çekim unsuru bulmak oldukça zordur. Ancak Farsçada yan tümce unsuru olan 'ger' Kaşkay Türkçesinde ödünçlenmiştir.

10. Yukarıdaki verilerden yola çıkılırsa Kaşkay Türkçesi, Ana Türkçeyle yaklaşık %85'lik bir ortaklığa sahiptir.

KAYNAKLAR

Şükrü Haluk Akalın- Nadejda N. Kurpesko Tannagaşeva, *Şor Sözlüğü*. Türkoloji Araştırmaları, Adana, 2005.

Sir Gerard Clauson, “Altay Teorisinin Leksikoistatistiksel Bir Değerlendirmesi” Çev. İsmail ULUTAŞ, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2004, S. 10, s. 153-174.

Mehmet Demirezen, “Dil Tarihlemesi (Glottochronology) ve Dilbilimdeki Yeri”, TDAY Belleten, 1981, s.101-111.

Merdani Rahimi Esedullah, *Qaşqayî Sözlüğü:Kaşkay Türkçesi-Farsça Sözlük*,Kum, 2007.

Faruk Gökçe, *Genetik Dil Bilime Giriş: Altay Dilleri Sorunu*, Sonçağ Yayınları, Ankara, 2015.

Hans Henrich Hock, *Principles of Historical Linguistics, Second Edition*, Revised and Updated, Mouton de Gruyter, Berlin-New York, 1991.

Morris Swadesh, “Lexicostatistic Classification”, In: Handbook of Middle American Indians, ed. By N. McQuown, 1967, 5:79-115, Austin: University of Texas Press.

İnternet Kaynakları

Haluk, Berkmen. “ Glottokronoloji ve Abhazca” (1 Ağustos 2018)

<<http://www.halukberkmen.net/pdf/315.pdf>>

Zita, McRobbie. “Glottochronology” (1 Ağustos 2018)

<<http://www.sfu.ca/~mcrobbie/Ling407/Lecture8.pdf>>

Roberto, Lazzeroni. “Glottochronology” (3 Ağustos 2018)

<<https://www.politesi.polimi.it/bitstream/10589/13162/11/08%20glottochronology%20light.pdf>>